

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. עובד כוכבים ישראל קונה עובד כוכבים עובד כוכבים לא כ"ש..... 1
- ב. עבד שברח מבית האסורים יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שיחרור ... לאחר יאוש..... 1
- א. המפקיר עבדו יצא לחירות..... 2
- ב. כל המשחרר עבדו עובר בעשה..... 2
- ג. וכפו את רבה ועשאה בת חורין ... מנהג הפקר נהגו בה..... 2
- ד. כל המשחרר עבדו עובר בעשה ... מצוה שאני ת"ר..... 3
- ה. אחת קבעה סעודתא בשבתא ואחת קבעה סעודתא בערב שבת ושתייהן נעקרו.... 3
- ו. המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים אין הגזברין רשאים להוציאן לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות ... אך כל חרם וגו' מאדם אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים..... 5

דף לח.

א. עובד כוכבים ישראל קונה עובד כוכבים עובד כוכבים לא כ"ש

עבר עברי¹ שמכרוהו בית דין אין מוכרין אותו אלא לישראל, או לגר צדק, וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לעכו"ם, ואפילו לגר תושב.

ואם עבר ומכר עצמו אפילו לעכו"ם ואפילו לעבודת כוכבים עצמה הרי זה מכור שנאמר (ויקרא כה פסוק מז) או לעקר משפחת גר לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה.

ב. עבד שברח מבית האסורים יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שיחרור ... לאחר יאוש

¹ רמב"ם הלכות עבדים פרק א הלכה ג

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

עבד שנשבה² וברח מבית האסורין, אחר שנתייאש רבו ממנו אינו יכול עוד להשתעבד בו, שיאוש הרי הוא כהפקר, וכופין אותו לכתוב לו גט שיחרור להתירו בבת ישראל.

א. המפקיר עבדו יצא לחירות

כבר התבאר במסכת יבמות דף מח. ומסכת נזיר דף סב: שהמפקיר³ עבדו זוכה בעצמו ויוצא לחירות, אבל צריך גט שיחרור להתירו בבת ישראל⁴, ואם מת קודם ששחררו, כותב לו היורש גט שחרור⁵.

כל עבד שמסתמא נתיאשו ממנו בעליו חשוב כהפקר⁶, ודינו כנזכר.

ב. כל המשחרר עבדו עובר בעשה

כבר התבאר במסכת ברכות דף מח: ומסכת יבמות דף סו. שהמשחרר את עבדו הכנעני עובר בעשה שנאמר (ויקרא כה פסוק מז) לְעֵלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ.

דף לח:

ג. וכפו את רבה ועשאה בת חורין ... מנהג הפקר נהגו בה

כשם שמשחררים עבד לדבר מצוה כנזכר, כך שפחה⁷ שנוהגין בה העם מנהג הפקר ונכשלים באיסור, אף על פי שהיה יכול לייחדה לעבד, מכיון שאינו

² שו"ע ונו"כ יו"ד רסז סו

³ שו"ע ונו"כ יו"ד רסז סד

⁴ לאפקועי איסוריה דאע"ג דחובת שיעבוד הנוף נסתלק מעל העבד כיון שהפקירו זהו לעניין חובת ממון כמו כל ממון שהאדם מפקיר, אבל לעניין איסורא הא אין כאן אחד מהשלשה דרכים שהעבד קונה את עצמו ולכן צריך גט שחרור להפקיע איסורו, ופשוט הוא שכופין אותו לכתוב לו גט שחרור. ונראה דבכאן לא מהני כסף שחרי כספו כבר הפקיר ואין לו תקנה אלא בשטר שחרור. והמפקיר עבדו ומת קודם שכתב לו השטר שחרור היורש כותב לו השטר שחרור. ערוך השולחן שם צו

⁵ ואף על גב דהיורש אינו יורש כלום שהרי כבר הפקירו ובאמת יש בגמ' מי שסובר כן דהעבד אין לו תקנה (גיטין מ). משום דאיסורא אינו שייך להוריש ליורשים מ"מ לא קי"ל כן דהיורש עומד במקום מורישו ויכול לכתוב לו שטר שחרור ונראה דגם אותו כופין לזה והטעם שיכול להוריש זה נ"ל דכשם שהוא עצמו יכול לכתוב גט שחרור אף על פי שאין לו עליו דין ממון אלא משום דעדיין מקרי עבדו וה"נ מוריש זה השם ליורשו ולכן גם היורש נקרא אדון ויכול לכתוב לו גט שחרור. ערוך השולחן שם.

⁶ ערך לחם מתוספות יבמות דף מה: ד"ה כיון.

⁷ מלשון זה משמע אפילו סתם שפחה שנוהגין בה מנהג הפקר חייב לשחרר אבל בטור משמע דוקא חציה שפחה וחציה בת חורין שאינה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין אבל לא בסתם שפחה שראויה לעבד וכן משמע

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

שומרה כל כך, יכול לשחררה. וי"א⁸ שכופין⁹ את רבה ומשחררה, כדי שתנשא לבעל שישמרנה ויסור המכשול. וכ"כ רוב הפוסקים.

וחציה שפחה חציה בת חורין כופין את רבה ומשחררה לכל הדעות.

ד. כל המשחרר עבדו עובר בעשה ... מצוה שאני ת"ר

מה שהתבאר שאסור באיסור עשה, לשחרר את עבדו הכנעני. זהו לדבר הרשות, אולם מותר לשחררו לדבר מצוה, אפילו היא מדבריהם, כגון שלא היו בבית הכנסת עשרה למנין הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו מנין עשרה, וכן כל כיוצא בזה. ומעם הדבר¹⁰ שלא אסרה תורה לשחררו אלא כשנותן לו מתנת חנם, כגון שרוצה לשחררו משום הנאת וטובת העבד, בדומה למה שנאמר לגבי גוים (דברים ז פסוק ב) וְלֹא תִקְּחֵם, אבל כשמשחררו לצורך מצוה לאו משום חנינה הוא עושה אלא לצורך עצמו והרי הוא כנותן דמי עצמו.

ה. אחת קבעה סעודתא בשבתא ואחת קבעה סעודתא בערב שבת ושתייהן נעקרו

בש"ס פרק השולח (דף מ"ג ע"ב) הא דקאמר התם א"ר חנא בר קמינא א"ר יצחק מעשה באשה א' שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשאה בת חורין כמאן כר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר פרו ורבו אמר רב נחמן בר יצחק לא מנהג הפקר נהגו בה ע"כ ואם איתא דבנהגו בה מנהג הפקר אפי' בסתם שפחה כופין אם כן רב חנן בר קמינא אמאי נקיט אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין וכן אמאי לא נקיט שנהגו בה מנהג הפקר והעיקר חסר מן הספר אלא ודאי אשמועינן דדוקא משום שהיתה חציה שפחה וחציה בת חורין כפו את רבה ומה דקי"ל כרבינא דאמר התם (דף ל"ח) דאפילו בסתם שפחה יש לשחררה היינו דיכול לשחררה ואין כופין ורבינו ירוחם במישרים נתיב י"ג כתב כהרמב"ם והמחבר. ש"ך שם ק שו"ע ונו"כ שם וכדעת הרמב"ם.

⁹ עיין ש"ך ס"ק ק שדייק שדעת המור שאין כופין בשפחה סתם. אך דעת הרמב"ם ורבינו ירוחם וכ"כ המחבר והלבוש שבכל שפחה כופין. ואפשר שהמור ס"ל שכופין על חציה שפחה כיון שמצווה היא על לערב אל תנח ידיך מצד בת חורין שבה וי"א שלצורך מצוה זו מוכרין ס"ת כדלעיל דף סה. על אף שאינו מצווה על פ"ו וגם כדי לאפרושי מאיסורא שלא יחטאו בה, אבל שפחה סתם כיון שאינו אלא אפרושי וכו' וליכא מצות לערב וכו' אין יכול לכפותו.

¹⁰ כ"כ בר"ן בגיטין (כ: ד"ה כל) במעם השני מובא בב"י הלבוש וכן בפרישה. ובר"ן כתב מעם אחר "משמע דלאו עשה גמור הוא דא"כ היכי דחינן ליה משום מצוה דעשרה בבית הכנסת". ועיין ברא"ש ברכות פרק ז סימן כ "מצוה דרבים שאני דאלים עשה דרבים דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל דהיינו עשה דמקדשין את השם בעשרה דרבים ואפילו הוי מלתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מן התורה אפ"ה דחי עשה דחיד".

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אחר סעודת שחרית¹¹ בשבת אם רגיל בשינת צהרים אל יבטלנו, שזה ג"כ עונג שבת הוא. ואחר השינה או אחר הסעודה למי שאינו רגיל בשינת צהריים קובעין מדרש לקרות בתורה ובנביאים ולדרוש באגדה, שכן אמרו במדרש¹² אמרה תורה לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם, כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווגו לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך, על כן צריך שיקבעו מדרש.

ואסור לקבוע סעודה באותה שעה, ובעלי בתים הקובעים סעודה באותה שעה נחתי מנכסיהו. וזהו תוכחת מגולה לאותן האנשים שמטיילין בעת ההיא בשוקים וברחובות כי אפילו סעודת שבת שהיא מצוה אסור אז מפני בטול תורה וכ"ש לטייל ולהרבות אז בשיחה בטלה שאסור¹³.

ולאכול בלי קביעות סעודה, כמו שרגיל בימות השבת, נראה שמותר¹⁴.

ודוקא פועלים¹⁵ ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע, הם מחוייבים יותר לעסוק בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והתלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, שהרי הם מתענגים בתורה בלימודם בכל ימי השבוע.

והעיקר¹⁶ הוא ללמד לרבים ולהודיע לעם את חוקי האלקים ואת תורותיו. להורות הלכות שבת והאסור והמותר, גם להמשיך לב השומעים באגדה המדריכים את האדם ליראת שמים. ולא כמו שנוהגין עכשיו.

עוד אמרו במדרש בפרשת ויקהל, בעלי אגדה אמרו מתחלת התורה ועד סופה אין פרשה שנאמרה בה קהלה בראשה אלא פרשה זו בלבד, שהיא מתחלת לדבר בענין השבת, ולמה כך, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה רד ועשית לי קהלות גדולות בשבת, כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריו לעשות כן להקהיל קהלות בכל שבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים.

¹¹ שו"ע ונו"כ או"ח רצ א ב

¹² לבוש שם ב ומ"ב ה

¹³ מ"ב שם ז

¹⁴ מ"ב שם ח

¹⁵ כדאיתא בירושלמי [הובא בב"י רפ"ח] לא ניתנו שבתות ויו"ט לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה מפני שכל ימות החול הם טרודים במלאכתם ואין להם פנאי לעסוק בה בקביעות ובשבת הם פנוים ממלאכה ויכולים לעסוק בה כראוי לפיכך אסור לו לפנות עצמו מד"ת ולקבוע סעודתו בשעה שדורשין בבהמ"ד דברי תורה ברבים אלא יקדים אותה או יאחר אותה. מ"ב שם ז

¹⁶ שם ומ"ב ו

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

כבר התבאר במסכת פסחים דף צט: שמכבוד¹⁷ השבת ויו"ט הוא להיכנסם הם כשהוא מתאוה לאכול סעודת שבת או יו"ט, ולפיכך מצוה¹⁸ להימנע בערב שבת וערב יו"ט מסעודה ברביע האחרון של היום, ואפילו מסעודה שרגיל לאכול בימות החול ואפילו אם רגיל לאכול בשעות אלו. מלבד בערב פסח שאף איסור יש בדבר כנזכר. ובימות החורף הקצרים מצוה להימנע אף לפני רביע היום שיעור שמשער שיוכל לאכול סעודת שבת או יו"ט לתיאבון.

אכילה מועטת, כלומר בלי קביעות סעודה מותר לאכול במשך כל היום, עד בניסת השבת או היו"ט¹⁹.

אסור לערוך בכל שעות היום של ערב שבת או ערב יו"ט סעודה שאין רגילים בה בימות החול, ואפילו סעודת מצוה שאין זמנה דוקא ביום זה, כגון סעודת סיום מסכתא שגמרו זה מכבר ללמדה, ולא סיימוה ממש ביום זה.

אך מותר לערוך בערב שבת או בערב יו"ט סעודת מצוה שזמנה דוקא ביום זה, ומצוה להקדימה קודם חצות היום, ורק בדיעבד רשאי לערוך אותה אחרי חצות, אך יערכנה קודם רביע האחרון של היום.

אם כבר עבר רביע האחרון של היום ועוד לא החל בסעודת המצוה שזמנה ביום זה, יאכל בה רק מעט לחם, כדי שיוכל לאכול את סעודת ליל שבת ויו"ט לתיאבון.

לפיכך יו"ט שחל בערב שבת יקדים לאכול סעודת יו"ט לפני חצות, וכן שבת שחל בערב יו"ט יקדים לערוך סעודה שלישית לפני חצות.

וכן סעודת ברית מילה או פדיון הבן, סעודת פורים²⁰, וסיום מסכתא שסיימו ללמדה ביום ששי, או ערב יו"ט יקפיד לכתחילה לערכה קודם חצות, ואם התחילו לפני חצות יכול להמשיך אף אחר חצות כיון שעסוק בסעודת מצוה²¹, ובדיעבד שלא התחיל, יערכנה לאחר חצות קודם רביע אחרון של היום²², אך עליו להתפלל מנחה קום לכן.

ו. המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים אין הגזברין רשאים להוציאן לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים

¹⁷ שו"ע ונו"כ רמ"ב ב

¹⁸ שש"כ ח"ב פמ"ב כה – ל

¹⁹ אך משקיבל שבת אסור לאכול או לשנות ללא קידוש וכן אם הציבור קיבל שבת וכ"ש אם כבר הגיעה שקיעת החמה.

²⁰ מ"ב תרצה ס"ק י

²¹ ערוה"ש שם ז

²² וביד אפרים מובא במ"ב סי' תרצ"ה שם כתב שיכול לכתחילה לערוך סעודת פורים כשחל בערב שבת לאחר חצות קודם שעה עשירית, ולענין פורים מפה עייל להלן דף ק.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

מוציאין אותן לחירות ... אך כל חרם וגו' מאדם אלו

עבדיו ושפחותיו הכנענים

כל המקדיש²³ עבדו ושפחתו הכנענים, או המקדיש כל נכסיו והיו בהן עבדים, הרי גופן קדש לפיכך אסורים ליהנות בהן עד שיפדו.

ואין הגזברין רשאים ליקח דמיהן מאחרים ולהוציא אותן לחירות²⁴, אלא מוכרין אותן לאחרים, ואחרים מוציאין אותן לחרות אם רצו.

²³ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ו הלכה יז – יח

²⁴ מה שהשיג הראב"ד על בבא זו הרי העתיק בעל מגדל עוז תשובת רבינו לחכמי לונל. ואם לא שראיתי תשובתו הייתי אומר שיש חלוק בין אחרים שנתנו דמי העבד לגזברים, שאין הגזברים מוציאין אותן לחירות אבל אם העבד נתן דמי עצמו כספו גומר בו ויוצא לחירות אבל כסף אחרים אין גומר בו עד שיכתבו לו אחרים גט שחרור, והריני מבטל דעתי הפעוטה מפני דעתו הרחבה. ואם תשאל לפי שיטת רבינו עבד שרוצה לתת דמי עצמו מה תקנה יש לו, תשובתך שיתן הדמים לאחרים והם יקנו אותו ויכתבו לו גט שחרור. רדב"ז שם. ועיין מרכבת שכתב ודברי רבנו בתשובתו לחכמי לונל שהביא המגדל עוז ברורין בטעמן דאע"ג דקיי"ל כרבי לגביה ר' שמעון לענין דכסף גומר בלא שטר מ"מ היינו דוקא היכא שהוא או אחרים נותנין כסף ליד האדון ממש שהאדון קנאו קנין הגוף אבל הכא אין הגזבר אדון שלו אלא כאפוטרפא של צדקה משו"ה קיי"ל כת"ק דרבי דאע"ג שיש ביד הגזבר למוכרו והלוקח נעשה אדון ממש לאחר שקנאו מ"מ בין הוא או אחרים שנתנו ממון לגזבר ע"מ להוציאו לחירות ואין כונתן לקנות גופו אין כאן שחרור שאין הגזבר יכול לשחררו בין בשטר בין בכסף ובחנם נדחק שם בהנהגות מהר"י אבוהב דודאי אפי' אם הוא נותן דמי עצמו היינו ממון שנתנו לו אחרים ע"מ שיצא בו לחירות והיא היא דבא רבנו לאפוקי מדרבי וכן הבין הראב"ד בכוונת רבנו ועי' לח"מ פי"א מהל' נחלות ה"ח ועי' מ"ש שם ושם עיקר